

Bilgi Felsefesi

Bilgi Nedir?

Bilgi: Suje ile obje arasındaki ilişki sonucunda ortaya çıkan ürüne bilgi denir.

Bilgi Felsefesi Nedir?

Bilginin kaynağı, yapısı, metotları, imkânı, sınırları ve değeri ile ilgili problemlerin eleştirel bir gözle araştırılmasıdır. Bilgi felsefesi: bilgi üzerine düşünen araştıran eleştiren ve sorgulayan bir felsefe alt disiplinidir.

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- 1- Bilgi ve bilgi felsefesi nedir?
- 2- Bilgi felsefesinin temel problemleri
- 3- Doğru bilginin imkânı problemi
- 4- Doğru bilginin kaynağı problemi
- 5- Bilginin kaynağı ile ilgili yaklaşımlar
- 6- Doğru bilginin ölçütleri
- 7- Bilginin sınırı, bilginin değeri ve güvenilirliği

Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri

1 Doğru bilginin imkânı problemi

2 Bilginin kaynağı problemi

3 Bilginin sınırları problemi

4 Doğru bilginin ölçütü

5 Bilginin güvenilirliği problemi

6 Bilginin değeri problemi

Doğru bilginin imkânı problemi

- İnsanın çevresindeki varlıklar hakkında kesin, genel geçer bilgi edinmenin olanaklı olup olmadığını sorgular.
- Doğru bilgiye ulaşılabilir mi?
- Doğru bilgi mümkün mü?

Bilgi kaynağı problemi

- Hangi araçlarla bilgiyi elde ettiğimiz, bilgilerimizin nereden geldiği şeklindeki sorular üzerinde durur.
- Doğru bilginin kaynağı nedir?
- Bilgi doğuştan mı gelir, sonradan mı kazanılır?
- İnsan bilgiyi nasıl elde etmektedir?

Bilginin sınırları problemi

- İnsan her şeyi bilebilir mi ? Neyi ne kadar bilebilir? Hangi alanlarda bilgi elde edebilir, sorularına cevap verir.
- İnsanın bilgisi sınırlı mı? Sınırsız mı?

Bilginin güvenilirliği problemi

- Hangi bilgiler güvenilirdir?
- Güvenilir ve doğru bilginin kaynakları nelerdir? gibi sorular sorar.

Doğru bilginin ölçütü

- Varlıklar hakkında elde edilen bilginin neye göre doğru olduğu belirlenmeye çalışılır.
- Bir bilgiyi doğru diyebilmemizin ölçütü nedir?

Bilginin değeri problemi

- Elde edilen bilginin doğruluğu, yaşama kattığı fayda gibi durumlar sorgulanır.
- Bilginin insan ve toplum yaşamındaki etkisi nedir?
- Bilginin hangi değerleri vardır?

Bilginin temel problemlerinde sorulan temel soruları gördüğümüze göre, şimdi de problemlere yakından bakalım.

**Doğru Bilgiye Ulaşmak
Mümkün müdür?**

Septisizm

Hayır - mümkün değildir

Doğmatizm

**Evet
mümkündür**

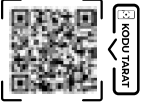
Septisizm (Kuşkuculuk)

Mutlak doğru bilgiye ulaşmanın mümkün olmadığını, bütün bilgilerin doğruluğunun kuşku olduğunu, hiçbir bilgi kaynağının güvenilir olmadığını savunan felsefi anlayışa "septisizm" denir.

Doğru bilgi imkânsızdır. Bütün bilgiler kuşkuludur.

*İnsan, dış dünyanın bilgisini edinemez.
Gerçeğin bilgisini elde etmede insanın bilgi yeteneği ve kapasitesi yetersizdir.*

*Bilgi, herkes için geçerli ve aynı olamaz.
Nesnel (objektif), genelgeçer, mutlak bilgiler yoktur.*

Dogmatizm

Doğru bilgi mümkündür.

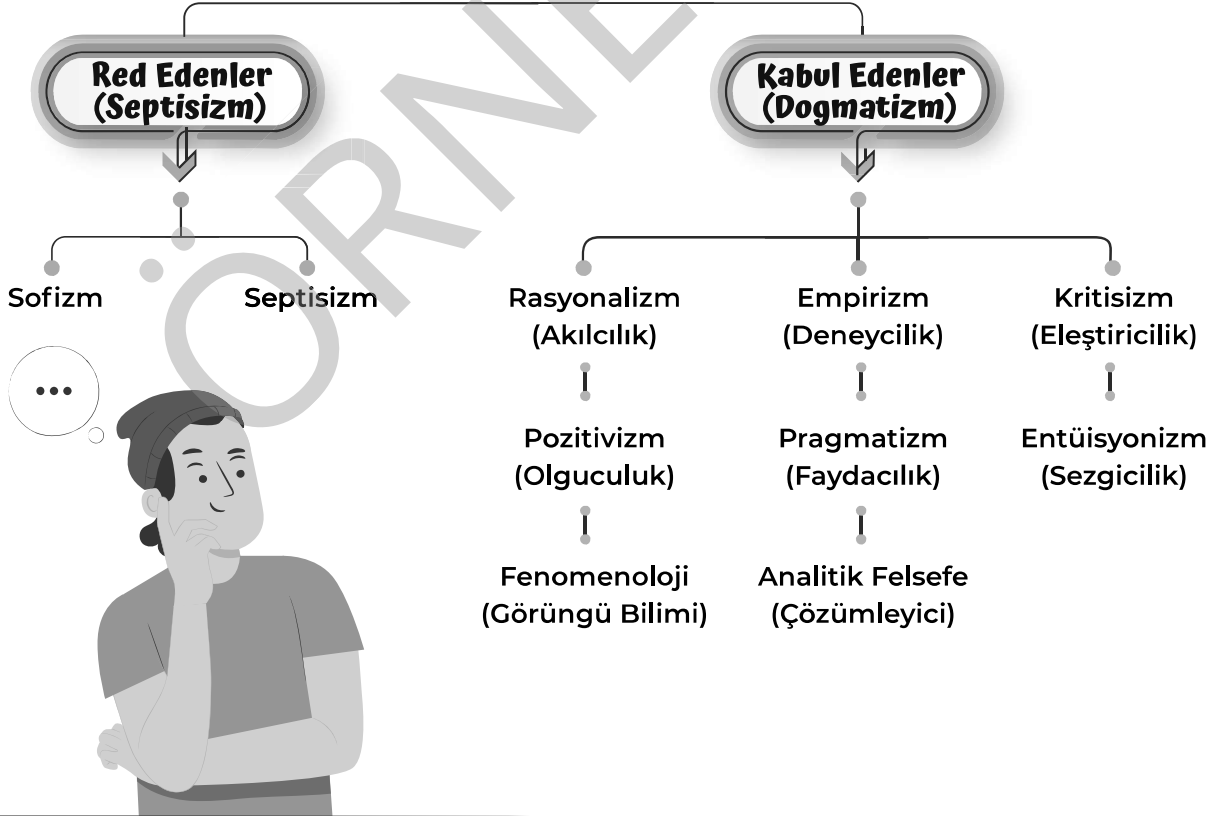
İnsan, dış dünyanın bilgisini edinebilir.

Gerçeğin bilgisini elde etmede insanın bilgi yeteneği ve kapasitesi yeterlidir.

Nesnel (objektif), genelgeçer, mutlak, kesin bilgi vardır.

Bilginin kaynakları; akıl, deney, sezgi vb.

Bilginin İmkânı Problemi

Doğru Bilginin İmkânsızlığını Savunanlar

Sofistler

Protagoras

Hippias

Gorgias

01

Sofizm

Protagoras'a göre "insan her şeyi ölçüsüdür." O hâlde kesin bilgi yoktur her şey görecelidir.

Sofistlere göre mutlak ve değişmez bir hakikat yoktur. Bilgi ve hakikat bireyin algılarına, toplumsal, kültürel ve kişisel eğilimlerine göre değişir.

02

Septisizm

Temsilciler: Pyrron, Timon, Arkesilaos, Karneades

Septiklere göre duyularımız bizi yanıltır, gerçeği bilmek mümkün değildir, yapılacak şey yargıdan kaçınmaktır.

Septiklere göre bilgiye ne duyumla ne de akılla ulaşılabilir. Çünkü doğru bilgi yoktur.

Septikler

Timon

Pyrron

Doğru Bilginin İmkânını Savunanlar

Rasyonalizm (Akılcılık)

- Genelgeçer bilginin kaynağı ve ölçütü akıldır.
- İnsan bilinci düşünmenin temel ilkelerine doğuştan sahiptir. (Bilgilerin doğuştan geldiğini kabul ederler.)
- Duygu organlarımızın verdiği bilgiye güvenilmez. Çünkü bu bilgiler kişiye, koşullara ve duruma göre farklılık gösterir. Duyu bilgisinin karşısına "Akıl Bilgisini" koyarlar.
- Yöntem olarak tümdengelim kullanırlar. İdeal bilim olarak matematik ve mantığı görürler.
- Başlıca Temsilcileri:** Sokrates, Platon, Aristoteles, Descartes, Hegel.

Platon

Sokrates

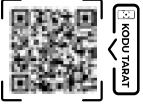
Aristoteles

Descartes

Hegel

Empirizm (Deneycilik)

- Empirizm' göre doğru bilginin kaynağı ve ölçütü deneydir.
- Akla dayalı bilgilere değil duyulara dayalı bilgilere güvenirlir
- Yöntem olarak tümevarım öngörürler. İdeal bilim deney olanağının en çok olduğu fiziktir.
- Doğuştan bilgilerin olmadığını, bilginin sonradan kazanıldığını savunurlar.
- **Temsilcileri:** John Locke, David Hume

John
Locke

David
Hume

Kritisizm (Eleştiricilik)

- Kurucusu ve temsilcisi İ. Kant'tır.
- Kant'a göre bilgi ne sadece akıllı ne sadece deneyle elde edilir. Bilginin oluşmasında hem deneyin hem de aklın rolü vardır.
- Kant; akıl olmadan deneyin, deney olmadan aklın hiçbir şeye yaramayacağını söylemektedir.
- Bilgi deneyle başlar ama deneyden doğmaz. Bilgi oluşmasında, duyuların yanında akıl da gereklidir.

İmmanuel
Kant

Pozitivizm (Olguculuk)

- Doğru bilgi olguların bilgisidir. Bilgiye ulaşmanın yolu da deney ve gözlemdir.
- Pozitivizm, bilginin kaynağı olarak sadece olgusal olanı kabul eder, deneylenemeyen her şey metafiziktir.
- Bu akım modern bilimi temel alır. Batıl inançları ve metafiziği reddeden felsefi bir akımdır.
- **Temsilcisi:** Auguste Comte'tur.

Auguste
Comte

Entüisyonizm (Sezgicilik)

- Bilginin akılla ya da deneyle değil, doğrudan ve aracısız bir kavrayış olan sezgi yoluyla elde edilebileceğini savunan görüşe entüisyonizm (sezgicilik) denir.
- Sezgi: Bir bütünü bir bakışta doğrudan kavrama, sezip keşfetmedir.
- **Temsilcileri:** Henri Bergson, Gazali

Henri
Bergson

Gazali

Pragmatizm (Faydacılık)

- Bilginin doğruluğunu kendisinde değil, yol açtığı eylemin sonuçlarına göre değerlendirir.
- Bilgiye, pratikte sağladığı “yarar” açısından yaklaşır. “Yarar sağlayan, doğru olandır.”
- **Temsilcileri:** William James, John Dewey

William
James

John
Dewey

Fenomenoloji (Görüngü Bilim)

- Bu görüş varlıkların yalnız görünenden değil görünenin ardındaki özden (fenomen) oluştuğunu savunur.
- Fenomen (öz) bir nesneyi o nesne yapan özelliştir.
- İnsan saf bir bilinçle fenomenleri kavrayabilir. Bu da paranteze alma yöntemiyle mümkün olur.
- Paranteze alma yöntemi, varlıkların özüne ait olmayan raslantısal öğelerin ve ön yargıların bir süreliğine yok sayılmasıdır. Ancak bu işlemlerden sonra özlerin bilgisine ulaşılabilir. Çünkü gerçek bilgi özlerin bilgisidir.
- **Temsilcisi:** Edmund Husserl'dir

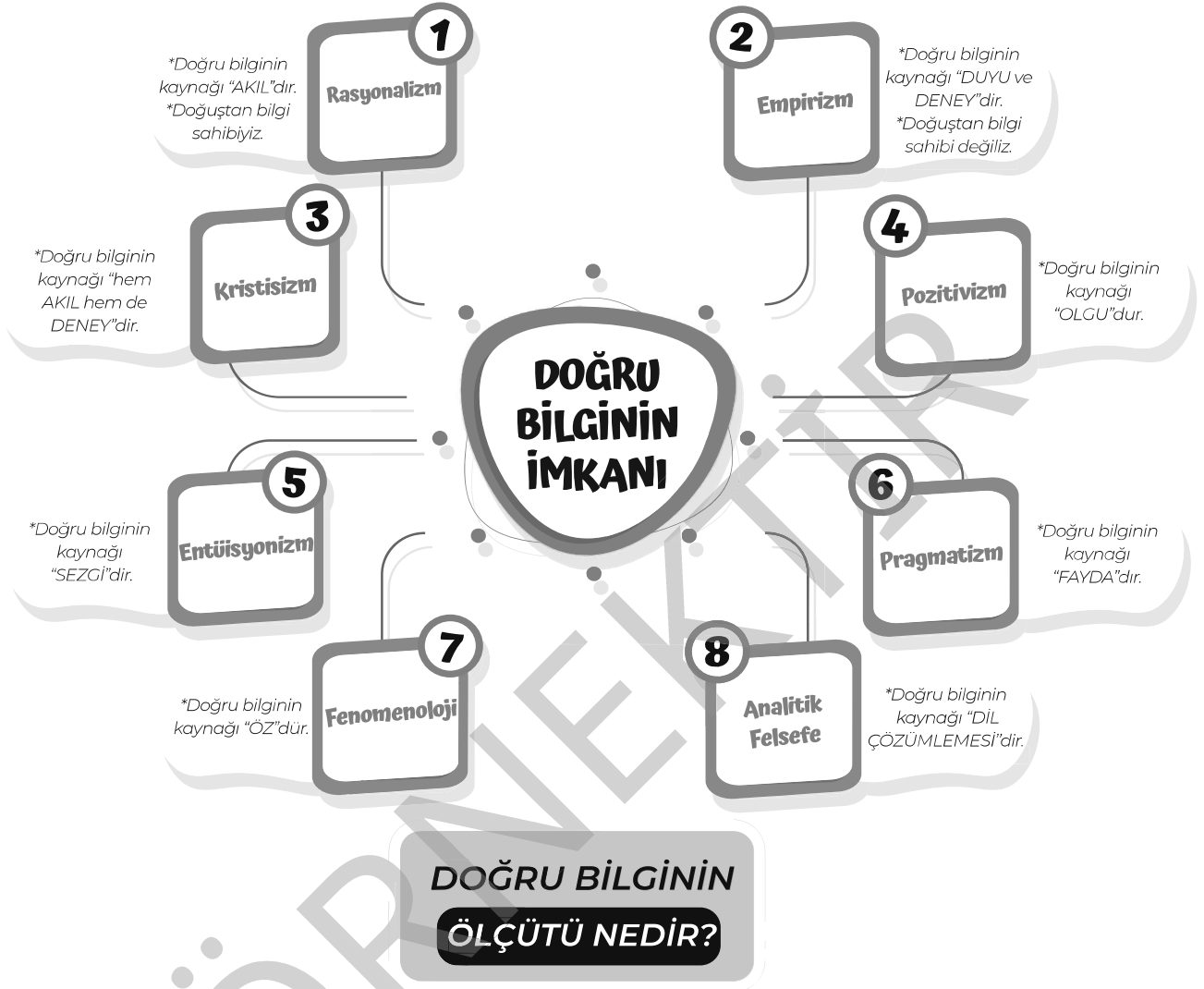
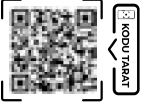
Edmund
Husserl

Analitik Felsefe

- Felsefenin görevi dildeki kavramları çözümlenektir.
- Dil önermelerden oluşur ve anlamlı önermeler gerçeğin resimleridir.
- Dil ile gerçek aynı yapıya sahiptir. Dolayısıyla dili anlamak demek, gerçeği anlamak demektir.
- Ona göre doğru bilgi test edilebilen yani doğrulanabilen bilgidir.
- Dil ile ifade edilemeyecek şeyler anlamsızdır.
- Yani dilin sınırları düşüncenin ve bilginin de sınırlarıdır.
- Onun için Wittgenstein “Üzerinde konuşulmayan şeyler hakkında susmak gerekir” der.
- **Temsilcisi:** Ludwig Wittgenstein

Ludwig
Wittgenstein

01

UYGUNLUK

İleri sürülen yargı nesneyle uyuyorsa örtüşüyorsa doğrudur. Bir düşünce gerçekliğe uygunsa doğru, değilse yanlıştır.

02

TUTARLILIK

İleri sürülen yargı kendi içinde uyumlu ise, çelişki barındırmıyorsa doğrudur.

03

APAÇIKLIK

İleri sürülen yargı bulanık değilse ve kuşku uyandırmayacak bir biçimde açık ve seçikse doğrudur.

04

YARARLILIK

İleri sürülen yargı yararlı ise, sorunları çözüyorsa doğru, değilse yanlıştır.

05

TÜMEL UZLAŞIM

İleri sürülen yargı çoğunluk tarafından kabul ediliyorsa doğrudur.

Bilgilerimizin bir sınırı var mıdır?

Bu problem "Neyi bilebiliriz? İnsan her türlü bilgiye sahip olabilir mi? Her şeyi bilmek mümkün mü? İnsanın bilgisinin bir sınırı var mıdır?" gibi sorular üzerinde durur:

Örneğin; yarın havanın kaç derece sıcaklıkta olacağını ya da suyun kaynama derecesinin ne olduğunu bilebiliriz. Peki, ölümden sonra yaşam var mı? Bu konuda bu kadar net olabilir miyiz?

- Bilginin sınırı konusunda iki farklı yaklaşım görüyoruz:
- 1. İnsanın aklı ile metafiziksel bilgi dâhil (Tanrı ve ruh konularını) bilebileceğini savunanlar (Platon, Aristo, Farabi, Hegel).
- 2. İnsanın her şeyi bilemeyeceğini, sadece görünenleri bilebileceği, metafizik alanı bilemeyeceğini savunanlar (Kant, Conte, Pierce).
- Kant bu konuda "Akıl, algılamadığı konuda dilediği gibi konuşur ve yanlış düşer." der. Kant numenler ve fenomenler dünyası diye bir ayrıma gider. Ona göre biz Tanrı, ruh gibi varlıkları yani numenleri bilemeyiz ancak görünüşler dünyası olan fenomenler dünyası bilebiliriz. Çünkü insanların bilgisi fenomenlerin bilgisiyle sınırlıdır ve insan bunları gerçek durumlarıyla değil, zihninin formlarına göre bilebilir.

Bilginin Değeri Problemi

Bilginin Yaşamsal Değeri

Bilgi, insanın biyolojik yaşamını devam ettirmesini mümkün kılar. Örneğin, lokantada yemek yerken nefes borusuna yiyecek kaçan çocuğun '**Heimlich Manevrası**' olarak bilinen ilk yardım müdahalesiyle kurtarılması bilgi sayesinde mümkün olmuştur.

Heimlich Manevrası

Bilginin Pratik Değeri

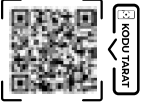
Bilgi, insanın çevreye uyumunu ve gündelik hayatını kolaylaştırır, konforunu artırır. Örneğin küçük ev aletlerinin kullanımı bilmek, bir işi daha kolay yapmayı sağlar. Söz gelimi, patates soyacağı aletini kullanmasını bilen kişi, yemek yapma süresini kısaltır.

Bilginin Entelektüel Değeri

Bilgi, insanın merakını giderir; onu cehaletten kurtarır; bu sayede doğa olaylarının nasıl gerçekleştiğini bilir ve doğaya korkuyla yaklaşmaz. Bilenle bilmeyen bir değildir. Bilgisi az olan hurafelere, batıl inançlara inanmaya eğilimlidir. Bilen insan, bilgili insan, aydın insandır.

Hangi Bilgiler Güvenilirdir?

İnsan yaşamına doğru biçimde yön verebilmek için doğru ve yanlış bilgiyi birbirinden ayırt edebilmelidir. Doğru ve yanlış bilgiyi birbirinden ayırt edebilmek için ve güvenilir bilgiye erişebilmek için bilgiyi sıkı bir filtreleme sürecine tabi tutmamız gerekiyor. O hâlde tüm bu bilgi kirliliğinden kurtulmak için neler yapmak gerekir?

1. Durun ve düşünün.
2. Kaynağınızı kontrol edin.
3. Sahte olmadığından emin olun.
4. Ön yargılar hakkında uzun uzun düşünün.

Sosyal medyaya kapılma.

İnternette karşına çıkan her bilgi doğru olmayabilir.

Tüm odağını sosyal medyaya verip aklını gereksiz bilgiler ile doldurma.

2000'li yıllarda ortaya çıkmaya başlayan ve kullanıcı sayısı günümüzde milyarları bulan sosyal medya platformlarından öğrendiklerimizin ne kadarı gerçek, ne kadarı manipülasyon amaçlıdır? Bilgi ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla hemen her yaştan insanın sıklıkla başvurduğu "www" kaynaklarından edindiğimiz bilgiler ne kadar doğru? "www" de bulduğumuz her bilgiye güvenecek miyiz? Bu gibi soruları kendimize sormalı ve güvenilirliğini tespit ettikten sonra bazı paylaşımlarda bulunmalıyız.